

ET-TAHRĪM – ODGAJANJE MUSLIMANSKE PORODICE

Almir FATIĆ

Fakultet islamskih nauka Univerziteta u Sarajevu
almir.fatic@fin.unsa.ba

SAŽETAK: Autor u radu donosi tefsir sure Et-Tahrīm (Zabrana), 66. kur'anske sure, koja ima dvanaest ajeta. Ime je dobila po riječima *lime tuharrimu* (لِمَ تُحَرِّمُ), koje se navode u njezinom prvom ajetu. Riječ je o jednom događaju u kojem je Muhammed, a.s., sebi zabranio nešto što je Svevišnji Allah dozvolio. Objavljena je u Medini. Još se naziva i sura En-Nebijj (Vjerovjesnik). Glavna tema ove sure jeste davanje smjernica za odgajanje muslimanske porodice.

Ključne riječi: Et-Tahrīm, 66. sura, tefsir, odgoj, brak, porodica, tevba

Uvod

Sura Et-Tahrīm (Zabrana) je 66. kur'anska sura, koja ima dvanaest ajeta. Ime je dobila po riječima *lime tuharrimu* (لِمَ تُحَرِّمُ), koje se navode u njezinom prvom ajetu. Riječ je o jednom događaju u kojem je Muhammed, a.s., sebi zabranio nešto što je Svevišnji Allah dozvolio. Objavljena je u Medini. Još se naziva i sura En-Nebijj (Vjerovjesnik) (Aš-Šawkānī, 2007:1504). Glavna tema ove sure jeste davanje smjernica za odgajanje muslimanske porodice. Ona se prikazuje kroz sljedeće tematske cjeline: 1. Božiji ukor Vjerovjesnika, a.s.,

i potom Njegov oprost njemu (1); 2. širenje bračnih tajni i posljedice tog čina (2–5); 3. odgovornost za vjersko odgajanje djece (6); 4. pouke iz kazivanja o prethodnim generacijama (10–12); 5. obaveza činjenje tevbe u svim situacijama i vremenima (8) (usporedi: Halil, 2017:246; Aš-Šabūnī, 1981:3/405).

Povod objavljivanja

Hazreti Aiša kaže da je Muhammed, a.s., jeo med kod Zejnebe bint Džahš¹ i ostao je kod nje, "a ja i Hafsa² smo se dogovorile da mu ona

od nas dvije kojoj prvo dođe Allahov Poslanik, a.s., kaže: 'Jesi li to jeo smolu (*el-megāfir*)³; ja osjetim neugodan miris smole.' Kad je o ovome upitan, Allahov Poslanik je rekao: 'Ne, nego sam jeo meda kod Zejnebe bint Džahš i nikada ga više neću jesti! A ja sam se zakletvom obavezao, pa nemoj o ovome nikom govoriti!'" I tada je objavljeno

... يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ

O, Vjerovjesniče, zašto sebi zabranjuješ ono što ti je Allah dozvolio (Et-Tahrīm, 1)...⁴

Ovo predanje bilježe Buḥārī (2008:3/879) i drugi hadiski autoriteti.

¹ Zejneb, kći Džahša, doseljenica u Mekku. Njezina majka bila je po očevoj strani Poslanikova tetka. Taj brak je izazvao mnoge nepotrebne rasprave. Činjenice su izgleda bile ove: Poslanik je odlučio poništiti sva uobičajena ograničenja u nekim pravima koja su pogadala oslobođene robove. U skladu s tim odlukama, udala se Zejneb za Zejda ibn Harisa, oslobođenog roba i posvojenog sina Muhammedovog. Ali taj brak nije bio sretan. Zejd je uskoro objavio rastavu. Nekoliko mjeseci kasnije Poslanik je dobio objavu naloga da oženi Zejneb.

Kur'an je na taj način, dakle, mijenjao stari običaj po kojem se prema posvojenom sinu postupalo kao prema vlastitom u pitanjima bračnih zakona: rastavljena žena ili udova posvojenog sina nije se smjela udati za svekra... Brak sa Zejnebom zaključen je 3. god. po H., a ona je umrla 20. god. po H. Umrla je prva među Poslanikovim ženama (vidi više: Hamidullah, 1990:2/25–27).

² Hafsa, kći Omera, iz Mekke, od plemena Adi. Bila je udata za Hunejsa ibn Huzejfe, koji je veoma rano postao musliman i morao pobjeći u Abesiniju.

Umro je u Bici kod Uhuda 3. god. po H. Hafsa je ostala udovica u 22. godini života. Hafsa bijaše jedna od rijetkih žena koje su u to doba znale čitati i pisati (Hamidullah, 1990:2/24).

³ *Al-Magāfir* – nešto slično smoli, a nalazi se u biljci omakalj, koja u sebi ima šećera; koristi se kada se želi reći da se smola izlučila; to je slatko koje ima opor okus (vidi: Ibn Kaṭīr, 1996:4/496; Ibn Džuzejji, 2014:6/171).

⁴ Ovo se dogodilo nakon osvajanja Hajbera, koje se desilo 7. god. po H. Naime, druga predanja na ovu temu među

Sadržaj sure Et-Tahrīm

Ova medinska sura oslovljava važna pitanja islamskog zakonodavstva. U njoj se, također, oslovljava Poslanikova, a.s., kuća (*Bejtun-nubuwwa*), tj. njegove čiste supruge, koje su majke vjernika (*ummebātul-mu'minīn*). Zato je sadržaj ove sure važan u kontekstu muslimanske porodice i njezinog formiranja i usmjeravanja. Navest ćemo, ukratko, neke važne implikacije koje se nadaju iz sadržaja sure.

Prvo, pitanje dozvoljenosti i nedozvoljenosti nečega samo je u Božijoj ingerenciji. Niko od ljudi nema taj prerogativ, pa čak ni Božiji Poslanik izuzev ako dobije takvu instrukciju od Svevišnjeg Allaha (usporedi: Aš-Šawkānī, 2007:1505).

Drugo, uloga Božijeg Poslanika je veoma važna i ni najmanji njegov postupak ne može proći neopaženo od njegovih sljedbenika, pogotovo njegovi postupci ne mogu odstupati od Božije volje. Zapravo, on bi odmah bio ispravljen kako bi se osiguralo da propisi islama budu prezentirani i dostavljeni u svojoj izvornosti ne samo u Božijoj Knjizi nego i kroz poslaničku praksu.

Treće, Muhammed, a.s., je jedinom zabranio sebi ono što je Svevišnji dopustio kako bi udovoljio svojim ženama te je zbog toga bio ukoren, odnosno ispravljen, kao što su i njegove supruge, majke vjernike, bile ukorene. I ovo nije učinjeno tajnom, već je zabilježeno u Vječnoj knjizi. Time nije nimalo okrnjen autoritet Poslanika, a.s., niti njegovih supruga. Poslanik, a.s., je čovjek koji može pogriješiti, ali koji svojim životom prezentira Božiju volju, potpuno svjesno, čisto i predano. Svevišnji nije dozvolio da nijedna od njegovih pogreški prođe neopaženo. Način života koji nam je on ostavio u potpunosti prezentira Božiju volju. Muslimani se ovim podučavaju ispravnom odnosu

prema svojim autoritetima. Poslanikove žene i ashabi nisu bili bezgrešni, "sveti ljudi". Neke njihove greške ispravio je Poslanik, a.s. (o čemu se govori i hadisima), a neke sam Kur'an, naprimjer u vezi s Bitkom na Uhudu (Ālu Imrān, 152), potvorom hazreti Aiše (En-Nūr, 12–17); zatim o Poslanikovim ženama u suri El-Ahzāb (28–29), u suri El-Džumu'a (11) o ashabima. Svi ovi primjeri nalaze se u Kur'anu, u istom Kur'anu u kojem se daje počast Poslanikovim ženama i njegovim ashabima i daje im se potvrda o Božijem zadovoljstvu:

وَالسَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ
وَالْأَنْصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ رَضِيَ
اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ

Prethodnicima muhadžirima i ensarijama i onima koji ih slijede u dobročinstvu – Allah je zadovoljan njima, a i oni su zadovoljni Njime (Et-Tevbe, 100).

Ovo uravnoteženo učenje o poštovanju velikih ljudi muslimane je spasilo od njihova obožavanja. U knjigama su zabilježene njihove velike zasluge (Poslanikovih žena, ashaba, tabiina), ali i njihove eventualne greške i slabosti.

Četvrto, Allahova vjera je apsolutno pravedna. S tim u vezi, kao i u vezi s Poslanikovim, a.s., suprugama, u suri se navode tri vrste žena kao primjeri:

1. Žene poslanika Nuha i Luta, a.s., koje su bili poricateljke, iako su njihovi muževi bili poslanici, i to im, naravno, nije nimalo pomoglo. Da su one povjerovala, zauzele bi isti položaj koje su imale supruge Muhammeda, a.s.
2. Faraonova supruga, koja je, uprkos tome što je bila supruga ljutog Božijeg neprijatelja, slijedila vlastiti put. Brak s Faraonom nije joj nanio štetu i Svevišnji je nagrađuje Džennetom.
3. Hazreti Merjema, koja je dosegla visok stepen, jer je podnijela teško iskušenje na koje

ju je Svevišnji stavio: iako nije bila udata, zatrudnjela je, po Allahovoj naredbi, na čudesan način, i sve što je kasnije uslijedilo podnijela je dostojanstveno i časno, tako da je Muhammed, a.s., za nju rekao da je *Sejjidetun-nisā' fil-dženne* – Prvakinja žena u Džennetu (Imam Ahmed u *Musnedu*).

Peto, iz ove sure saznajemo da Muhammed, a.s., nije primio od Svevišnjeg Allaha samo znanje koje je uključeno u Kur'an, već mu je dato i znanje koje nije zabilježeno u Kur'anu, na šta jasno ukazuje treći ajet sure. Ovim se pobija suprotna tvrdnja, tj. onih koji tvrde da Muhammedu, a.s., ništa drugo nije dostavljeno izuzev Kur'ana (usporedi: Maududi, *Tafhim al-Qur'an*, <http://www.englishtafsir.com/Quran/66/index.html>).

Kontekstualna povezanost s prethodnom surom

Sura Et-Talak, kao i sura Et-Tahrīm, započinje oslovljavanjem Muhammeda, a.s., riječima *Jā ejjubun-Nebijju* (O, Vjerovjesniče). Prva govori o *puštanju* žena, a druga o zabrani *ilā'a* (zakletve na sustezanje od spolnog općenja sa suprugom) (usporedi: As-Suyūṭī, s.a.:144; više o *ilā'u* v.: Tuhmaz, 2003: 2/242–248).

Tefsir sure Et-Tahrīm

1. Jā ejjubun-Nebijju lime tubarrimu mā ehalallāhu leke tebtēgi merdāte ezvadžik. Vallāhu Gafūrur-Rahīm

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ
تَبْتَغِي مَرْضَاتَ أَزْوَاجِكَ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

O, Vjerovjesniče, zašto sebi zabranjuješ ono što ti je Allah dozvolio u nastojanju da zadovoljiš žene svoje? A Allah mnogo prašta i samilostan je.

Sura započinje oslovljavanjem Muhammeda, a.s., riječima *Jā ejjubun-Nebijju* (يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ), čime mu se ukazuje posebna počast. Pitanje je ovdje retoričke naravi. Naime, nije cilj pitati

Poslanikovim, a.s., suprugama uključenim u ovaj događaj spominju i hazreti Safiju, koja je kći Hujeijja, židovka iz Hajbera. Safija je bila mlada udovica. Umrla je 50. god. po H. (vidi više: Hamidullah, 1990:2/24).

Poslanika, a.s., zašto je to uradio, već ga upozoriti da Svevišnji ne odobrava takav njegov postupak, tj. da sebi zabrani ono što je On učinio dozvoljenim. Budući da on nije običan čovjek već Božiji poslanik, njegovo zabranjivanje nečega moglo bi imati utjecaja na njegove sljedbenike u smislu da oni pomisle da nema štete da se zabrani nešto što je inače dozvoljeno. Ovdje se ne spominje šta je to Poslanik, a.s., sebi zabranio, no tradicionalni komentatori spominju dva događaja koji su izazvali objavljivanje ovog ajeta: “slučaj s Koptkinjim Marijom” ili “slučaj s medom”, koje smo naveli ranije.⁵

Riječi *تَبَتَّيْ مَرَضَاتِ أَزْوَاجِكَ* u *nastojanju da zadovoljiš žene svoje* pokazuju da je Poslanik, a.s., bio vrlo susretljiv prema svojim ženama i trudio se da im udovolji. Riječ *merdat* (مَرَضَاتِ) je infinitiv poput riječi *ridā* (zadovoljstvo, ugađanje). Posljednji dio ajeta: *وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ* *A Allah mnogo prašta i samilostan* je ukazuje na to da je Svevišnji oprostio Poslaniku, a.s. Kao da mu se reklo da su njegove žene te koje trebaju njemu udovoljiti, jer one svoj visoki status imaju zahvaljujući braku s njime (Ibn Kaṭīr, 1996:4/494–495; Aṣ-Šābūnī, 1981:3/407; Ibn Džuzejj, 2014:6/170–171).

2. Kad feredallāhu lekum tebillete ejmānikum vallāhu mevlākum ve Huvel-Alimul-Hakīm

قَدْ فَارَضَ اللَّهُ لَكُمْ تَحَلَّةَ أَيْمَانِكُمْ وَاللَّهُ مَوْلَاكُمْ وَهُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ

Već vam je Allah propisao kako da iskupite zakletve svoje. A Allah je Gospodar vaš i On sve zna i mudar je.

Tebille (تَحَلَّةٌ) znači *dopuštenje, dozvola, oslobođenje, razrješenje, oprost*,

ispunjenje, iskupljenje (Muftić, 2017: 372); *ejmān* (أَيْمَان) je množina od *jemin* (يَمِين – *zakletva*). Poslanik, a.s., zakleo se da više neće biti s Marijom, odnosno jesti med, pa mu se ovim kaže da prekrši tu zakletvu i iskupi se. Imam Ebū Bekr el-Džessās navodi da su Ibn Abbās i drugi ashabi smatrali da riječi *zabraniti sebi nešto* znače ujedno i *zakleti se*. I prema njemu, nužno je da zabrana znači i zakletvu, jer je nakon toga Svevišnji obavezao na poništenje (iskup) zakletve u vezi sa zabranom (šire vidi: Al-Ġassās, s.a.:3/464–466; također usporedi: Al-Baġawī, 1989:8/163; Ibn Kaṭīr, 1996:4/495–496; Tuhmaz, 2003:2/243–248). Objašnjenje iskupa za zakletve navodi se u suri El-Mā’ide (89):

لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا عَقَّدْتُمُ الْأَيْمَانَ فَكَفَّارَتُهُ إِطْعَامُ عَشْرَةِ مَسَاكِينَ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعَمُونَ أَهْلِيكُمْ أَوْ كِسْفَتُهُمْ أَوْ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ ذَلِكَ كَفَّارَةُ أَيْمَانِكُمْ إِذَا حَلَفْتُمْ وَاحْفَظُوا أَيْمَانَكُمْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

Allah vas neće kazniti ako se nenamjerno zakunete, ali će vas kazniti ako se namjerno zakunete! Otkup je njegov nahraniti deset siromaha srednjom hranom kojom hranite čeljad svoju, ili ih odjenuti, ili osloboditi roba! Onaj ko ne bude mogao – neka posti tri dana! To je otkup za vaše zakletve; a čuvajte vaše zakletve! Tako vam Allah objašnjava znakove Svoje da biste bili zahvalni!

Iz ovog ajeta možemo zaključiti da supružnici ne trebaju jedno drugom

postavljati teške uvjete, posebno one koje ne mogu izdržati, kako bi jedno drugom udovoljili.

3. Ve iz eserren-Nebijju ilā ba’di ezvādžihī hadisen felemmā nebbe’et bihi ve azherehullāhu alejhi arrefe ba’dahu ve e’areda an ba’d. Felemmā nebbe’ehā bihi kālet men enbe’ke hāzā kāle nebbe’enijel-Alimul-Habir

وَإِذْ أَسْرَأَ النَّبِيُّ إِلَى بَعْضِ أَزْوَاجِهِ حَدِيثًا فَلَمَّا تَبَيَّنَتْ لَهُ وَأَظْهَرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ عَرَفَ بَعْضَهُ وَأَعْرَضَ عَنْ بَعْضٍ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ قَالَ قَالَتْ مَنْ أَنْبَأَكَ هَذَا قَالَ تَبَيَّنَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ

Kada je Vjerovjesnik povjerio jednoj od svojih žena jednu tajnu, pa je ona odala, a Allah je to njemu otkrio, on je bio jedan dio kazao, a ostalo prešutio. I kad je on s tim njom upoznao, ona je upitala: ‘Ko te je o tome obavijestio?’ on je rekao: ‘Obavijestio me je Onaj koji sve zna i Koji je o svemu obaviješten.’

Komentari Kur’ana vele da je Poslanik, a.s., svojoj ženi Hafsi povjerio jednu tajnu (tj. da više neće biti s Marijom, odnosno jesti med – glagol *eserre* / أَسْرَأَ s prijedlogom *ilā* / إِلَى znači *potajno ispričati*) (Muftić, 2017:738), pa je ona odala, tj. otkrila ju je hazreti Aiši (نَبَأٌ – *nebbe’e* s *bi* / – *obavijestiti, javiti, upoznati* s – od نَبَأٌ / *nebe’* – *važna vijest*) (Muftić, 2017:1681). Tada je Svevišnji obavijestio Poslanika, a.s., da je tajna otkrivena, pa se on suočio s Hafsom, koja ga je pitala kako je on saznao za to. On joj je rekao da ga je o tome obavijestio Svevišnji Allah (أَظْهَرَ / *azhere* – *pokazati, otkriti*), Koji sve zna i Koji je o svemu obaviješten. I tom prilikom Poslanik, a.s., Hafsi otkriva (*arrefe* / عَرَفَ) samo jedan dio tajne koji je ona otkrila, a ostalo je prešutio (عَرَضَ / *e’areda* s *an*

⁵ Imam Naṣā’i kaže: “Hadis koji se prenosi od hazreti Aiše o medu je vjerodostojan, a kazivanje o zabrani hazreti Marije za sebe od strane Poslanika, a.s., nije preneseno na pouzdan način.” Kadija ‘Iyād kaže: “Istina je da je ovaj ajet objavljen o medu, a ne o Mariji.” Kadija Abū Bakr Ibn al-‘Arabī, također, smatra da je pouzdano kazivanje o medu, a to je mišljenje i imama Nawawija i hafiza Badruddina ‘Aynija. Ibn Humām u

Fath al-Qadiru piše: “Kazivanje o zabrani meda je preneseno kod Buḥārīja i Muslima od hazreti Aiše koja je i sama bila strana u njemu, i zato je mnogo pouzdanije.” Hafiz Ibn Kaṭīr kaže: “Istina je da je ovaj ajet o zabrani meda...” Interesantno je da se “slučaj s Koptkinjom Marijom” ne spominje ni u jednoj od šest autentičnih zbirki hadisa (navedeno prema: Maududi, *Taḥfīm al-Qur’an*, <http://www.englishtafsir.com/>

Quran/66/index.html). Aṭ-Ṭabarī oba ova događaja, pa čak i još neki drugi mimo ova dva, smatra mogućim povodom objavljivanja ovog ajeta (vidi Aṭ-Ṭabarī, 2007:10/8100). Ibn Džuzejj (2014:6/171), pak, smatra da su riječi *تَبَتَّيْ مَرَضَاتِ أَزْوَاجِكَ* u *nastojanju da zadovoljiš žene svoje* “dokaz da se zabrana odnosila na slučaj robinje, jer se uskraćivanjem meda nije namjeravalo udovoljiti ženama”.

– *odvratiti se, udaljiti se od, proći se, kloniti se, izbjegavati*) (Muftić, 2017:1091). To je učinio iz ljubaznosti i plemenitosti. Poslanik, a.s., je bio ljut na svoje žene i bojkotovao ih je mjesec dana (usporedi: At-Tabarī, 2007:10/8102; Al-Bağawī, 1989:8/164–165; Ibn ‘Atiyya, 2001:5/330–331; Al-Qurtubī, 1996:18/180).

Iz ovoga učimo da supružnici trebaju čuvati privatne stvari u kući i da ih ne bi trebali otkrivati strancima, pogotovo u slučaju ako jedan od supružnika od drugog traži da ovaj čuva neku tajnu.

4. In tetūbā ilellāhi fekad sagat kulūbukumā ve in tezaherā ‘alejhi fe innellāhe Huve mevlāhu ve Džibrilu ve sālihul-mu’minīne vel-melā’iketū ba’de zālike zahīr

إِنْ تَتُوبَا إِلَى اللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا وَإِنْ تَظَاهَرَا عَلَيْهِ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ مَوْلَاهُ وَجِبْرِيلُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمَلَائِكَةُ بَعْدَ ذَلِكَ ظَهِيرٌ

Ako se vas dvije pokajete Allahu, pa skrenula su srca vaša! A ako se udružite protiv njega, pa, zaista, Allah je pomoćnik njegov, i Džibril, i dobri vjernici. I svi meleci će mu, najposlije, biti pomoćnici.

Pod *vas dvije* komentari podrazumijevaju hazreti Hafsu i hazreti Aišu, čija su srca skrenula, tj. odstupila od istine, pa im je zato naredeno da se pokaju jer su Poslaniku, a.s., izazvale bol zbog koje je on sebi nešto zabranio kako bi im udovoljio (usporedi: Al-Qurtubī, 1996:18/180; Aš-Šawkānī, 2007:1505; Aš-Šābūnī, 1981:3/408). Njih dvije, kao i ostale žene, trebalo je podsjetiti da Poslanik, a.s., nije poput drugih muževa, tj. on zaslužuje veći nivo poštovanja i časti.

Fekad sagat kulūbukumā (فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا) znači da su *njihova srca skrenula; ve in tezaherā ‘alejhi* (وَإِنْ تَظَاهَرَا عَلَيْهِ) – ako se međusobno udružite

/potpomažete, podupirete protiv njega (vidi: Al-Māwardī: 2012, 6/40; Az-Zamahšarī, 2005:120; Ibn al-Ğawzī, 2009:8/32). *Mevlā* (مَوْلَى) ovdje znači *pomoćnik* (nāsīr), i ovim ajetom se ukazuje na počast koju Vjerovjesnik, a.s., ima kod Allaha, dž.š. Također se u vjerodostojnom hadisu navodi da je Omer, kada se ovo desilo, došao Allahovom Poslaniku, a.s., i rekao: “O, Allahov Poslaniče, ne trebaš osjećati teškoću od strane žena! Ako ih pustiš, pa Allah je s tobom, i Njegovi meleci, i Džibril je s tobom, i Ebū Bekr je s tobom, i ja sam s tobom!”, pa je objavljen ajet kao potvrda Omerovih riječi (Ibn ‘Atiyya: 5/332; Aš-Šābūnī, 3/408–409; Ibn Džuzejj, 2014:6/174).

Melek Džibril se posebno izdvaja zbog počasti prema njemu (Az-Zamahšarī, 2005:1120; Al-Baydawī, 2000:3/420). Pod *dobrim vjernicima* (صَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ) Begavī (1989:8/168) kaže da se misli na Ebū Bekra i Omera. Prvi je otac Aiše, a drugi otac Hafse. *Zahīr* (ظهير) je *pomagač* ili *pomoćnik*; ovdje ova riječ ima značenje množine (Ibn al-Ğawzī, 2009:8/32; Al-Qurtubī, 1996:18/183; Aš-Šawkānī, 2007:1506).

5. ‘Asā Rabbuhu in talekakunne en jubdilehu ezvādžen hajren minkunne muslimātin mu’minātin kānitātin tā’ibātin ‘ābidātin sā’ihātin sejjibātin ve ebkāra

عَسَىٰ رَبُّهُ إِنْ طَلَّقَكُنَّ أَنْ يُبَدِّلَهُ أَزْوَاجًا خَيْرًا مِنْكَ مُسْلِمَاتٍ مُّؤْمِنَاتٍ قَانِتَاتٍ تَائِبَاتٍ عَابِدَاتٍ سَائِحَاتٍ ثَيِّبَاتٍ وَأَبْكَارًا

Možda će mu Gospodar njegov, ako vas on pusti, dati umjesto vas boljih žena od vas: muslimanki, vjernica, pokornih, pokajnica, pobožnih, postačica, udovica i djevojaka –

Upotreba riječi *možda* (عَسَىٰ – ‘asā) u odnosu na Svevišnjeg Allaha znači

Njegovu garanciju, osim na ovom mjestu, jer se ovdje postavlja uvjet – puštanje žena, koji nije ispunjen (Al-Qurtubī, 1996:18/183; Aš-Šābūnī, 1981:3/409). Na mjestima gdje se ričeči *muslim(an)* i *mu’min* koriste zajedno, kao što je to ovdje slučaj: u množini ženskog roda: *muslimāt* (مُسْلِمَات) i *mu’mināt* (مُؤْمِنَات), *muslim(an)* označava onoga ko praktično izvršava Božije naredbe, a *mu’min* onoga ko iskreno vjeruje. Dakle, najvažnija odlika muslimanki je iskreno vjerovanje u Svevišnjeg Allaha i praktično slijedenje Božijih propisa (Maududi). *Kānitāt* (قَانِتَات) znači da su *pokorne* Allahu i Njegovom poslaniku i *poslušne* svojim muževima; *tā’ibāt* (تَائِبَات) su *one koje se kaju*, stalno i iznova; *‘ābidāt* (عَابِدَات) su *pobožne* žene, koje se pridržavaju Božijih propisa, čuvaju i žive svoju vjeru, i neće se usprotiviti Božijim naredbama; *sā’ihāt* (سَائِحَات) dosl. *one koje putuju*), shodno mišljenju Ibn Abbāsa, znači *sāimāt* (postačice), prenosi se i da je Vjerovjesnik, a.s., rekao da to znači *muhādžirāt* (muhadžirke); *sejjibāt* (ثَيِّبَات – mn. od *sejjib* ثَيِّب) su *raspuštenice* ili *udovice*, a *ebkāra* (أَبْكَار) *djevice* (vidi: At-Tabarī, 2007:10/8107–8108; Al-Māwardī, 2012:6/42; Ibn al-Ğawzī, 2009:8/33).

Ovim se Poslanikove, a.s., žene plaše njegovom rastavom od njih, što im je vjerovatno teško palo, jer bi to značilo gubitak časti da budu *Majke vjernika*. I ovdje se to upozorenje odnosi na sve njih, a ne samo na hazreti Aišu i Hafsu. U ajetu se navode kvalitete koje bi svaka muslimanka trebala steći. Zapravo, te kvalitete trebaju imati Poslanikove, a.s., žene jer, u protivnom, Svevišnji će ih zamijeniti ženama boljim od njih, tj. onima koje će imat te kvalitete.⁶ No, Poslanikove, a.s., supruge nisu zamijenjene, što znači da su stekle te

⁶ Prenosi se od Omera b. Hattaba da je ispričao: “Kada Poslanik, a.s., nije prilazio svojim ženama, ušao sam u mesdžid i tamo zatekao ljude kako bacaju kamenčiće i govore: ‘Allahov Poslanik, a.s., pustio je žene.’ Bilo je to prije nego što je bilo naredeno pokrivanje. Ušao sam

kod Aiše, r.a., i rekao joj: ‘Ebū Bekrova kćeri, zar ti uznemiravaš Allahova Poslanika?’ Ona mi odgovori: ‘Šta ti imaš sa mnom, sine Hattābov? Brini se za svoju sramotu.’ Onda sam otišao kod Hafse i rekao joj: ‘Zar se usuđuješ uznemiravati Allahova Poslanika? Tako

mi Allaha, saznao sam da te Allahov Poslanik ne voli i da nije mene, već bi te pustio.’ Allahov Poslanik, a.s., bio je u svojoj sobi, ja udoh i zatekoh Rebbaha, Poslanikova, a.s., slugu, kako sjedi ispred sobe ispruženih nogu na drevenim stepenicama, pa mu rekoh: ‘Rebbahu,

kvalitete. Nakon ovog ukora, kao i u suri El-Ahzāb (28–29), one nisu bile iste, odustale su od neprimjerenog i nedostojnog ponašanja.

6. *Jā ejjubellezīne āmenū kū enfusekum ve ehlikum nāren vekūduben-nāsu vel-bidžāretu 'alejbā melā'iketun gilāzum šidādun lā ja'sūnellābe mā emerebun ve jef'ālūne mā ju'merūn*

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَفْئَسْكُمْ وَأَهْلِيكُمْ
تَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا
مَلَائِكَةٌ غِلَظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ
مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ

O, vi koji vjerujete, čuvajte sebe i porodice svoje od Vatre čije će gorivo biti ljudi i kamenje, o kojoj će se brinuti melec strog i snažni, koji se neće opirati onome što im Allah zapovjedi, i koji će izvršavati ono što im se naredi!

Ajet započinje direktnim obraćanjem vjernicima jer je uz vjerovanje potrebno uključiti i djela koja će spasiti njih i njihove porodice od džehennemske vatre. Prvo moramo sebe čuvati (*kū enfusekum* – *أَفْئَسْكُمْ*), a zatim svoju porodicu (*ve ehlikum* – *وَأَهْلِيكُمْ*). Ovo nam govori da mi prvi moramo biti primjer pridržavanja Božijih propisa, i onda možemo očekivati da i naša porodica slijedi naš primjer. Dakle, popravljati sebe

i svoje porodice je stalna zadaća na ovome svijetu. Nikada ne smijemo odustati od naše porodice. Kao gorivo (*وَقُودٌ* – *vekūd*) Vatre prvo se spominju ljudi (*nās*), pa onda kamenje (*الحجارة* / *el-bidžāre*), jer će u njoj više biti ljudi. Melec u njoj, tj. *zebānīje*, *strogi su i žestoki* (*شِدَادٌ* *strogi i snažni*) (usporedi: Al-Māwardī, 2012:6/44; Al-Baydāwī, 2000:3/421; Al-Qurtubī, 1996:18/187).

7. *Jā ejjubellezīne keferū lā ta'tezirul-jevme innemā tudžzevne mā kuntum ta'melun*

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَعْتَذِرُوا الْيَوْمَ
إِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

O, vi koji niste vjerovali, ne pravdajte se danas: kažnjavate se samo za ono što ste radili.

Ovo je jedino mjesto u Kur'anu gdje se Svevišnji poricateljima Istine obraća riječima *Jā ejjubellezīne keferū* – *يَا أَيُّهَا الَّذِينَ كَفَرُوا* O, vi koji niste vjerovali. Pod *danas* (*الْيَوْمَ*) misli se na Sudnji dan. Izgovori koji će tada izricati oni koji nisu vjerovali neće im biti ni od kakve koristi. No, njima se neće učiniti nikakva nepravda, jer će biti kažnjeni samo za ono što su radili. Ovo će im biti rečeno, smatra Ālūsī (1985:28/157), kada ih melec uvedu u Vatru.

ajet izbora: A ako se udružite protiv njege, pa, zaista, Allah je pomoćnik njegov, i Džibril, i dobri vjernici. I svi melec će mu, najposlije, biti pomoćnici. / Možda će mu Gospodar njegov, ako vas on pusti, dati umjesto vas boljih žena od vas: muslimanki, vjernica, pokornih, pokajnica, pobožnih, postačica, udovica i djevojačka. A Aiša i Hafsa bile su se udružile protiv ostalih Poslanikovih, a.s., žena pa sam ga upitao: 'Jesi li ih pustio – pa mi Poslanik, a.s., reče da ih nije pustio, na šta mu ja rekoh: 'Allahov Poslanice, kad sam ušao u mesdžid, vidio sam zabrinute ljude kako prebacuju kame-nečiće, govoreći: 'Allahov Poslanik, a.s., pustio je svoje žene', pa bi bilo lijepo da ih obavijetiš da to nisi uradio.' 'Bilo bi lijepo', potvrdi Poslanik. Poslije toga sam razgovarao s njim sve dok mu s lica nije splahnula srdžba i dok se nije nasmi-jao, a imao je najljepši osmijeh. Nakon

8. *Jā ejjubellezīne āmenū tūbū illellāhi tevbeten-nesūhā asā Rabukkum en jukeffire 'ankum sejjī'ātikum ve judbilekum džennātin tedžri min tahtihel-enhāru jevme lā jubzillābun-Nebijje vel-lezīne āmenū me'ah. Nūrubum jes'a bejne ejdihim ve bi ejmānihim jekūlūne Rabbenā etmim lenā nūrenā va-gfir lenā inneke 'alā kullī šej'in kadir*

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَصُوحًا
عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يُكَفِّرَ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ
وَيُدْخِلَكُم جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ
يَوْمَ لَا يُخْزِي اللَّهُ النَّبِيَّ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ
نُورُهُمْ يَسْعَىٰ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَيَأْمُرُهُمْ يَقُولُونَ
رَبَّنَا آتِنَا نُورًا وَافْغِرْ لَنَا إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ
شَيْءٍ قَدِيرٌ

O, vi koji vjerujete, pokajte se Allahu iskrenom tevom! Možda Gospodar vaš pređe preko ružnih postupaka vaših i uvede vas u džennetske bašče kroz koje će teći rijeke, na Dan u kojem Allah neće osramotiti Vjerovjesnika niti one koji su vjerovali s njim! Svjetlo njihovo će ići ispred njih i s njihove desne strane. Govorit će oni: "Gospodaru naš, učini potpunim svjetlo naše i oprosti nam! Zaista si Ti Sveomoćni!"

Vjernicima se sada govori da se iskreno pokaju Svevišnjem Allahu. "Tevba je farz svakom muslimanu",

toga je Poslanik, a.s., došao među ljude s takvim dostojanstvom kao da ga ono što se zbiva na zemlji ne dotiče. Ja sam išao za njim hvatajući se za palmine grane pa mu rekoh: 'Allahov Poslanice, bio si u sobi dvadeset devet dana, a on mi reče: 'Mjesec bude i dvadeset devet dana.' Kada sam došao do ulaza u mesdžid, povikao sam iz sveg glasa: 'Poslanik, a.s., nije pustio svoje žene.' Tada je objavljen ajet: *A kada im dođe nešto što se odnosi na sigurnost ili strah, oni to razglase. A da se oni s tim obrate Poslaniku ili predstavnicima svojim, to bi sigurno saznali oni od njih koji to žele znati. A da nije dobrote Allahove prema vama i milosti Njegove, vi biste sigurno slijedili šejtana, osim malo vas* (An-Nisā', 83). Ja sam to tako i zamišljao pa je Svevišnji objavio *ajet izbora* (En-Nejsaburi, 2011:400–402; Al-Qurtubī, 1996:18/181–183).

zatraži dozvolu od Poslanika, a.s., da uđem.' Rebbah pogleda u sobu, zatim u mene i ništa mi ne reče. Ja ponovih: 'Rebbahu, zatraži dozvolu da uđem kod Allahova Poslanika.' Rebbah pogleda u sobu, a zatim u mene i opet ništa ne reče. Ja treći put podigoh glas i rekoh: 'Rebbahu, zatraži dozvolu od Allahova Poslanika da uđem, jer mislim da Poslanik nešto sumnja. Došao sam zbog Hafse.' Tada mi on naišareti da uđem. Ja uđoh i zatekoh Poslanika, a.s., naslonjen na lakat na jednoj hasuri. (...) Na početku, kada sam ušao, primijetio sam po izrazu njegova lica da je ljut. Upitah ga: 'Allahov Poslanice, šta ti smeta kod tvojih žena? Ako ih pustiš, pa doista je s tobom Allah i Džibril i Mikail i ja i Ebū Bekr i ostali vjernici.' Rijetko kad sam nešto govorio i Allahu se zahvalio, a da nisam priželjkivao da Allah potvrdi moj govor, pa je nakon toga objavljen

veli Ibn Atije (2001:5/333). Iskreno pokajanje (*tevbeten-nesūhā* – تَوْبَةٌ نَّصُوحًا) je pokajanje za grijeh na koji se osoba više ne vraća. To je pokajanje u kojem nema ni trunke pretvaranja i licemjerja. *Nesūh* (نُصُوح) znači *hālis* (iskren) (Al-Bağawī, 1989:8/169).

Ibn Hatim od Zirre b. Hubejša prenosi: “Kada sam pitao Ubejja b. Ka’ba o *tevbeten-nesūhā*, on mi je odgovorio da je to isto on pitao Poslanika, a.s., koji je rekao: “To znači da kada učinite kakav grijeh, da se odmah zbog njega pokajate, zatim da, s kajanjem, molite Allaha da vam oprost, a zatim da se suzdržite od ponavljanja tog istog grijeha” (Ibn Kaṭīr: 4/503). Hazreti Alija je na upit šta je to pravo, iskreno pokajanje, odgovorio da ono objedinjava šest stvari:

1. kajanje zbog grijeha koji je počinjen,
2. izvršavanje strogih dužnosti (koje su ignorirane),
3. vraćanje prava koje je uzurpirano,
4. traženje oprosta od onoga kome je nanosena nepravda,
5. odluka da se grijeh više ne ponavlja i
6. kušanje sebe u pokornosti Allahu, kao što se kušalo u grijehu, i kušanje gorčine pokornosti, kao što se kušala slast grijeha (Az-Zamahšārī, 2005:1122; Al-Bayḍāwī, 2000:3/421–422).

Kurezi veli da iskrena tevba uključuje četiri stvari:

1. traženje oprosta jezikom,
2. napuštanje grijeha,
3. čvrsta odluka o nevraćanju grijehu i
4. napuštanje lošeg društva (Al-Qurtubī, 1996:18/189).

Pokajanje je, zapravo, čin griznje savjesti za počinjeni grijeh i treba ga odmah (u)činiti, bez odlaganja, tj. čim shvatimo da smo pogriješili. Vraćanje na grijeh zbog kojeg smo se pokajali dokaz je lažnosti tog pokajanja. Ako se, ipak, i pored iskrenog pokajanja, dogodi da taj grijeh još jednom ponovimo, trebamo učiniti novu tevbu

i donijeti još čvršću odluku o ponavljanju grijeha. Svako sjećanje na prošli grijeh treba da uzrokuje kajanje, a ne zadovoljstvo, jer, u ovom drugom slučaju, strah od Svevišnjeg nije se naselio u srce takve osobe. Svakako, treba imati nadu u Božiji oprost, Njegovu samilost i dobrotu, ali ne treba činiti grijeh s uvjerenjem da će ga pokajanje ili tevba anulirati. Omer b. Hattab je rekao: “Iskrena tevba (*et-tevbetun-nesūh*) znači da se pokaješ za određeni grijeh na takav način da mu se više nikada ne vratiš, i da ne želiš da mu se vratiš” (At-Ṭabarī, 2007:10/8110; Ibn al-Ğawzī, 2009:8/33).

Dakle, onima koji se iskreno pokaju On će se smilovati i uvesti ih u Džennet. Svevišnji još kaže da On neće osramotiti Poslanika, a.s., i njegove sljedbnike, zapravo, On će ih počastvovati. *Svjetlo* (نُور – *nūr*) koje se spominje jeste svjetlo zbog njihove ispravne vjere i dobrih djela s dunjaluka. Ono će im svijetliti kada budu prelazili preko Sirat-čuprije, a licemjeri i licemjerke će ga tada izgubiti, pa će moliti vjernike za svjetlost (usporedi: El-Hadīd, 13). Kad to vjernici vide, molit će: رَبَّنَا أَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا وَاغْفِرْ لَنَا (Rabbenā etmim lenā nūrenā va-ğfir lenā) – Gospodaru naš, učini potpunim svjetlo naše i oprost nam! Jačina svjetla svakog vjernika bit će shodno jačini njegove vjere i dobrih djela (usporedi: At-Ṭabarī, 2007:10/8111; Ibn ‘Aṭīyya, 2002:5/334; Al-Ālūsī, 1985:1985:28/161).

9. *Jā ejjuben-Nebijju džābidil-kuffāre vel-munāfikine va-gluz ‘alejhim. Ve me’vāhum Džehennemu ve bi’sel-mesīr*

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ
وَاعْلِزَّ عَلَيْهِمُ مَّا وَأَوَاهُمْ جَهَنَّمَ وَبِئْسَ
الْمَصِيرُ

O, Vjerovjesniče, bori se protiv nevjernika i licemjera i budi strog prema njima! Njihovo boravište je Džehennem, a užasno je to boravište!

Svevišnji naređuje Vjerovjesniku, a.s., borbu (džihad) protiv nevjernika

i licemjera. Džihad protiv nevjernika može biti i u oružanoj formi, dok se džihad protiv licemjera nikada ne odvija kroz oružanu formu, već podrazumijeva druge forme borbe: jezikom, govorom, polemikom, pisanjem itd. *Strogost prema njima* znači biti oštar prema njima u kritici i koristiti, ako ureba, i grub govor (usporedi: Al-Māwardī, 2012:6/46; Al-Bayḍāwī, 200:3/422; As-Šābūnī, 1981:3/411).

El-Me’vā (الْمَوَاقِي) je mjesto utočišta od opasnosti; *bi’sel* (بِئْسَ) je glagol kojim se izražava pokuda na hiperboliziran način; *el-mesīr* (الْمَصِير) je mjesto do kojeg se dospje, stjecište, kraj, konac, svršetak, posljedica, sudbina, udes; derivira se iz glagola *sāre* (صَارَ) s prijedlogom *ilā* – otići, doći, dospjeti do (Muftić, 2017:958). Shodno navedenom, *bi’sel-mesīr* (وَبِئْسَ الْمَصِيرُ) moglo bi se prevesti i kao: užasna li mjesta (kojem oni odlaze), ili: užasna li stanja (kojem odlaze) (usporedi: Aš-Šawkānī, 2007:1511; Al-Maydānī, 2000:14/620).

10. *Darebellāhu meselen lillexzine keferu-mre’ete Nūhin vem-re’ete Lūt. Kānetā tahte ‘abdejni min ‘ibādīnā sālihajni fe hānetāhumā fe lem jugniyā ‘anhumā minellābi šej’en ve kiled-hule en-nāre me’ad-dābilin*

صَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِّلَّذِينَ كَفَرُوا امْرَأَتُ نُوحٍ
وَأَمْرَأَتُ لُوطٍ كَانَتَا تَحْتَ عَبْدَيْنِ مِن عِبَادِنَا
صَالِحَيْنِ فَخَانَتَاهُمَا فَلَمْ يُغْنِيَا عَنْهُمَا مِنَ
اللَّهِ شَيْئًا وَقِيلَ ادْخُلَا النَّارَ مَعَ الْفَٰسِقِينَ

Allah navodi primjer onima koji ne vjeruju ženu Nubovu i ženu Lutovu: bile su udate za dva dobra roba Naša, ali su ih iznevjerile, i njih dvojica im neće moći pomoći kod Allaha ni-malo, i reći će se: “Ulazite vas dvije u Vatru s onima koji ulaze!”

Svevišnji navodi primjer dvije žene koje su bile udate za poslanike, ali ih to nije spasilo od Božije kazne, jer su ih izdale nevjerništvom i nedostatkom povjerenja, a ne preljubom, kako to neki pogrešno misle. Glagol *hānet* (هَانَتَا – biti nevjeran, vjeroloman, izdajnik, iznevjeriti, napustiti) derivira se iz *hijāne* (هَيَّانَةً – izdaja) (Muftić,

2017:476–477). “Izdaja ove dvije žene bila je u pitanjima vjere; nisu priznavale njihovu vjeru. Žena Nuhova je običavala prenositi silnicima njezinog naroda vijesti o vjernicima, a žena poslanika Luta običavala je obavještavati nemoralne ljude o onima koji su ga posjećivali u njegovoj kući” (Aṭ-Ṭabarī, 2007:10/8113; usporedi: Ibn ‘Aṭiyya, 2001:5/335; Al-Bağawī, 1989:8/170). Porodične veze nemaju vrijednost ako nema vjere i dobrih djela. Iz ovog primjera učimo da osoba može biti u najboljem društvu, ali ipak skrenuti s Pravog puta. Glagol *agnā* (أَغْنَى) s prijedlogom *‘an* (ovdje u formi: *jugnija ‘an* – يُغْنِيَا عَنْ –), između ostalog, znači *osloboditi, sačuvati, zaštititi od, pomoći protiv* (Muftić, 2017:1242).

11. Ve darebellāhu meselen lillezīne āmenū-mre’ete Fir’avne iz kalet Rabbib-ni li ‘indeke bejten fil-Dženneti ve nedždžini min Fir’avne ve ‘amelihī ve nedždžini minel-kavmiz-zālimin

وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ آمَنُوا امْرَأَتَ فِرْعَوْنَ إِذْ قَالَتْ رَبِّ ابْنِ لِي عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَنَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ

I Allah navodi primjer onima koji vjeruju ženu Faraonovu, kad je rekla: “Gospodaru moj, sagradi mi kod Sebe kuću u Džennetu i spasi me Faraona i djela njegova, i spasi me od naroda silničkog!”

Sada imamo suprotan primjer koji nas uči da osoba može biti u najgorem društvu, ali, ipak, imati jaku vjeru u Svevišnjeg Allaha. Ovo se odnosi na ženu Faraonovu, koja se zvala, kako navode komentari, Asija (bint Muzaḥim) (Al-Māwardī, 2012:6/47; Al-Bağawī, 1989:8/171; Ibn al-Ğawzī, 2009:8/34). Kao Faraonova žena, ona je usvojila Musaa, a.s., kao dijete. Kasnije, nakon što je Musa, a.s., pobijedio Faraonove čarobnjake, povjerovala je u njegovo poslanstvo. Kad je Faraon to saznao, htio ju je ubiti; neki kažu da je to i uradio, a ona je proučila dovu, koja se navodi u ovom ajetu, pa joj je Allah, dž.š., uzeo dušu.

“Ono što je zadivljujuće u njoj dovi jeste to da prvo traži Božiju blizinu, a onda spominje kuću” (Aṣ-Šabūnī, 1981:3/412). Oni koji smatraju da je nije Faraon ubio smatraju da ju je strogo kažnjavao, ali je ona nastavila do kraja svog života vjerovati u Svevišnjeg Allaha (Ibn al-Ğawzī, 2009:8/34; Al-Bağawī, 1989:8/171; Aṣ-Šabūnī, 1981:3/412). Ona je primjer osobe koja je mogla imati sve što bi poželjela od ovoga svijeta, ali je ostala odlučna i postojana u svojoj vjeri. Slast istinske vjere u Svevišnjeg ne može zamijeniti nijedna druga želja ili prijetnja.

12. Ve Merjeme-bnete ‘Imrānel-leti absanet ferdžehā fe nefabnā fihi min Rūhina ve saddekat bi kelimāti Rabbihā ve kutbihi ve kānet minel-kānitin

وَمَرْيَمَ ابْنَتَ عِمْرَانَ الَّتِي أَحْصَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهِ مِنْ رُوحِنَا وَصَدَّقَتْ بِكَلِمَاتِ رَبِّهَا وَكُنْتِ مِنَ الْقَانِتِينَ

I Merjemu, kćer Imranovu, koja je sačuvala svoje stidno mjesto, pa smo udahnuli u njega Duha Našeg. Čvrsto je vjerovala u riječi Gospodara svoga i Knjige Njegove, i bila je od pokornih.

Hazreti Merjema, kćerka Imrānova,⁷ primjer je žene koja je i sama dobra i u dobrom je društvu. Riječi *el-leti absanet ferdžehā* (الَّتِي أَحْصَتْ فَرْجَهَا) – koja je sačuvala svoje stidno mjesto sugeriraju da Merjema nije počinila blud, kao što jevreji lažno navode.⁸ *Ferdž* (فَرْج) je prostor između dvije stvari, tj. prostor između dvije noge jesu *stidna mjesta, intimni dijelovi*. U klasičnom arapskom termin *ferdž* označavao je zid u tvrđavi ili dvorcu koji se ošteti i postane ranjiv. Pošto se opasnost pomalja na tom mjestu, oni koji borave u toj tvrđavi ili dvorcu postaju ranjivi zbog tog mjesta. Svevišnji je poslao meleka Džibrila (Rūḥa) da udahne u nju kako bi ona zatrudnjela s poslanikom Isaom, a.s. (فَنَفَخْنَا فِيهِ مِنْ رُوحِنَا) / *fe nefabnā fihi min Rūhina*), bez fizičkog oca. Svevišnji je pridodao Duh Sebi (Našeg Rūḥa, *rūḥinā*) na način kako se stvorenje pridodaje svome Stvoritelju, a u čemu se ogleđa Isaova, a.s., počast kod Svevišnjeg

Allaha.⁹ Također je rečeno da je Merjema vjerovala u riječi Gospodara (بِكَلِمَاتِ رَبِّهَا), tj. u Indžil, i objavljene knjige (وَكُتُبِهِ), tj. u Tevrat i Zebur; i *bila je od pokornih*, tako što se pridržavala Božijih naredbi, a klonila se njegovih zabrana. *Kānitin* (الْقَانِتِينَ) ovdje ima značenje *ābidin*. Merjema je bila, dakle, od onih koji su mnogo ibadet činili. Zanimljivo je da je ovdje, za hazreti Merjemu, upotrijebljen muški rod, *kānitin*, što je privuklo pažnju komentatora Kur’ana. Većina njih smatra da je ovdje posrijedi gramatičko pravilo u arapskome jeziku prema kome muški rod dominira u upotrebi u kontekstu mješovitih grupa ili kada se govori o apstraktnim osobinama (Aṭ-Ṭabarī, 2007:10/8116; Az-Zamaḥšarī, 2005:1123–1124; Aṣ-Šawkānī, 2007:1509). El-Kurtubī (1996:18/194) navodi mišljenje da je naveden muški rod “zato što se time misli da je bila od *pokornog naroda*, a moguće je da se to odnosi na njezinu porodicu, jer su njezini članovi bili pokorni Svevišnjem Allahu” (وإنما لم يقل من القانتات لأنه أراد وكانت من القوم القانتين ويجوز أن يرجع هذا إلى أهل بيتها فإنهم كانوا مطيعين لله). Ibn Džuzejj (2014:6/179), pak, ovako to objašnjava: “Ako neko upita zašto je rečeno *kānitin* u množini muškog roda, a Merjema je bila žensko, odgovor je u tome da je pobožnost svojstvo koje obuhvata i muškarce i žene, ali su muškarci u tome nadvladali.”

Umjesto zaključka

Tefsirske poente:

1. Za svaku čovjekovu zakletvu postoji iskupljenje.
2. Supružnici ne trebaju jedno drugom postavljati teške uvjete, posebno one koje ne

⁷ A može biti da je pripadala porodici Imrāna, pa su je zvala “Imrānova kćerka”.

⁸ Njihova lažna tvrdnja se u suri En-Nisa’ (156) naziva “teškom klevetom” (بُهْتَانًا عَظِيمًا).

⁹ Kao što je Allah, dž.š., iz počasti Sebi pridodao Kaḥu – *Bejtullāh* (Allahova kuća), kamilu – *nakatullāh* (Allahova kamilu), dane – *ejjamullāh* (Allahovi dani) itd.; usp.: Aṭ-Ṭabarī, 2007:10/8115; Al-Māwardī, 2012:6/48

- mogu ispuniti, kako bi jedno drugom udovoljili.
3. Supružnici trebaju čuvati privatne stvari u kući i ne bi ih

- trebali otkrivati strancima.
4. Kur'an čovjeka poziva iskrenom pokajanju (tevbi).
5. Osoba može biti u najboljem

društvu, ali ipak skrenuti s Pravg puta, kao što može biti i u najlošijem društvu, ali imati ispravno vjerovanje i postupanje.

Literatura

- Al-Ālūsī, Maḥmūd (1985). *Rūḥ al-ma'ānī fī tafsīr al-Qur'ān al-'azīm wa sab' al-ma'ānī*. Beirut: Dār ihya' at-turāt al-'arabī.
- Al-Baḡawī, al-Ḥusayn (1989). *Ma'ālim at-Tanzīl*. Dār ṭayiba: Riyāḍ.
- Al-Baydāwī, Naṣīr ad-Dīn (2000). *Anwār at-Tanzīl wa asrār at-ta'wīl*. Beirut: Dār ar-ruṣd.
- Buḥārī (2008). *Saḥīḥ al-Buḥārī*, *Buḥārī-jeva zbirka ḥadīsa*, prev. Hasan Škapur i grupa prevodilaca. Sarajevo: Visoki saudijski komitet.
- Al-Ġassās, Abū Bakr (s.a.). *Kitāb aḥkām al-Qur'ān*. Beirut: Dār al-Kitāb al-'arabī.
- Ḥalīl, 'Adīl Muḥammad (2017). *Aswāl marratan atadabbār al-Qur'ān*. Kuwait: IAS.
- Hamīdullah, Muhammed (1990). *Muḥammed, a.s. Djelo*. Sarajevo: El-Kalem.
- Ibn 'Atīyya, al-Andalusī (2001). *Al-Muḥarrar al-waḡīz fī tafsīr Kitāb al-'azīz*. Dār al-kutub al-'ilmiyya: Beirut.
- Ibn al-Ġawzī, Abū al-Faraġ (2009). *Zād al-masīr fī 'ilm at-tafsīr*. Beirut: Dār al-fikr.
- Ibn Džuzejj (2014). *Olakšani komentar Kur'ana* 6. Preveo Nedžad Ćeman. Sarajevo: Libris.
- Ibn Kaṭīr (1996). *Tafsīr al-Qur'ān al-'azīm*. Kuwait: Ġam'iyya ihyā' at-turāt al-islāmī.
- Al-Qurṭubī, Abū 'Abdullāh (1996). *Al-Ġāmi' li aḥkām al-Qur'ān*. Dār al-ḥadīṭ: Kairo.
- Al-Maydānī, 'Abd ar-Raḥmān Ḥabannaka (2000). *Ma'arīġ at-tafakkur wa daqā'iq at-tadabbur*. Beirut: Dār al-qalam.
- Al-Māwardī, Abū al-Ḥasan (2012). *An-Nukat wa al-'uyūn*. Beirut: Dār al-kutub al-'ilmiyya. Maududi, Sayyid Abul Ala *Tafḥīm al-Qur'an – The Meaning of the Qur'an*, <http://www.english-tafsir.com/Quran/66/index.html>.
- Muftić, Teufik (2017). *Arapsko-bosanski rječnik*. 4. izd. Sarajevo: El-Kalem.
- En-Nejsaburi, Ebul-Hasen Ali (2011). *Povodi objave Kur'ana*. Sarajevo: Bookline.
- Aṣ-Šabūnī, Muḥammad 'Alī (1981). *Šafwa al-tafāsīr*. Beirut: Dār al-Qur'ān al-karīm.
- As-Suyūṭī, Ġalāl ad-Dīn (s.a.). *Asrār tartīb al-Qur'ān*. Kairo: Dār al-faḍīla.
- Šawkānī, Muḥammad b. 'Alī (2007). *Faṭḥ al-Qadīr*. Beirut: Dār al-ma'rifa.
- Aṭ-Ṭabarī, Ibn Ġarīr (2007). *Ġāmi' al-bayān 'an ta'wīl āyi al-Qur'ān*. Kairo: Dār as-salām.
- Tuhmaz, Abdulhamid Mahmud (2003). *Haneḥiyyi fikh*. Knjiga 2. Sarajevo.
- Al-Wāḥidī, An-Naysābūrī (1992). *Asbāb an-nuzūl al-Qur'ān*. Damām: Dār al-islāḥ.
- Az-Zamaḥṣarī, Abū al-Qāsim (2005). *Tafsīr al-Kaššāf*. Beirut: Dār al-ma'rifa.

الموجز

سورة التحريم – تربية الأسرة المسلمة

ألمير فاتيتش

يقدم الكاتب في هذا البحث تفسيراً لسورة التحريم، وهي السورة السادسة والستون في القرآن الكريم، وتضم اثني عشر آية. وقد سُميت بهذا الاسم نسبة إلى قوله تعالى «لَمْ تُحَرِّمْ» الوارد في الآية الأولى. وتتناول السورة حادثة حَرَّمَ فيها النبي محمد صلى الله عليه وسلم أمراً على نفسه مما أباحه الله تعالى له. وقد نزلت السورة في المدينة المنورة، وتُعرف أيضاً بسورة «النبي». أما موضوع السورة الرئيس، فهو تقديم الإرشادات لتربية الأسرة المسلمة.

الكلمات المفتاحية: التحريم، السورة 66، التفسير، التربية، الزواج، الأسرة، التوبة.

Summary

ET-TAHRİM – UPBRINGING A MUSLIM FAMILY

Almir Fatić

The author presents a tafsir of Surah At-Tahrīm (The Prohibition), the 66th surah of the Qur'an and comprises twelve ayahs. Its name reflects the words *lima tuharrimu* (لَمْ تُحَرِّمْ), cited in the first ayah. It relates to the event in which the Messenger s.w.s. prohibits himself from having something that the Almighty Allah declared as allowed/halal to consume. It was revealed in Medina. This surah is also known as Surah An-Nabiyy (the Messenger). The central theme of this surah is guidance for the upbringing of a Muslim family.

Keywords: At-Tahrīm, 66th surah of the Qur'an, tafsir, upbringing, marriage, family, tawba